

454.11(19)(074) - U

I. Prípravné cvičenia.

a, á

Pán, pani, para, brada, brána, stráň, socha, mucha, vára, krásny, prázdny, pas, pás.

1. úloha. Vypíšte slová, ktoré majú *a* a potom tie s *á*!

2. úl. Položte v nasledujúcich slovách miesto čiarky písmenu *a* alebo *á*, jako kde treba!

Kr-m, kr-v-, st-rý, m-sť, sestr-, tv-r, s-m, v-m, n-m, vr-ta, pr-s-, tr-v-, r-k, hl-v-, chrb-t.

e, é

Pero, drevo, verné, suché, deravý, staré, repa, kresťan, malé, dobré.

3. úl. Vyhladajte tie slová, kde stojí *e* a potom ostatnie s *é*!

4. úl. Odpovedajte na nasledujúce otázky slovami výše postavenými!

Čo dobre píše? Jaké zviera je pes? Čo horí? Jaké drevo horí? Jaký lieskovec není dobrý? Ktoré šaty dáme chudobnému? Jaké dieťa plače? Kto drží sa Krista? Jaké víno je drahé? Čo sa dáva lichve žrať?

Takto: Pero dobre píše atď.

i, í

Krik, silný, psí, kričok, zima, visí, straší, myslí, čižik, život, Milko, varivo.

5. úl. Vypíš najprv slová s *i*, potom s *í*!

y, ý

Syn, pýcha, dýchať, aby, bylina, jazyk, chyba, chýba, mydlo, syr, sytý, hrýzť, býk, omyl.

6. úl. Odpíšte najprv slová s *y*, potom s *ý*!

O, Ô

Dom, zvon, pôda, strom, dvor, kôl, stôl, kosa, kôstka, vôla, kôra, mäso, oko, kôň.

7. úl. Pripíšte v nasledujúcom mieste čiarky niektoré z týchto slov!

— sa varí. — rastie. — je zaviazané. — bol zapriahnutý. — stojí v plote. Náš — je zametený. Na väži je veľký —. — dubová sa predáva. Malý — menujeme domčokom. Kde je dobrá — a dá sa tam —, vyrastie —. Dobrá — sa berie za skutok. — býva alebo štvorhranatý, alebo okrúhly.

U, Ú

Sud, súd, stupiň, sucho, púšť, lúpať, búrať, rummy, koruna, motúz, kúpeľ, hudba, ucho.

8. úl. Napíšte slová s *u* a potom s *ú*!

I, Í

Vlna, plný, stíp, vln, víča, mĺkvy, dlhý, blčať, dlžiť, hľtať, kľbko, vľk, tľk, vľhký, mľč.

9. úl. Jako predošlé úlohy; to jest vypísať najprv slová s jednou z tých nadpísaných písmen a potom s druhou.

R, Ř

Obrv, srňa, srn, trň, krm, pokrm, zrno, zrn, Vrbové, Trnava, sršeň, krmiť, vrch, strč, prst, skrz, krk.

10. úl. Tiež tak!

Ä

Mäd, smäd, päť, väz, pamät, mäso, semä, mäsiar, vemä, mäkký, väža, väzeň, päta, svätý, holúbä, žriebä.

11. úl. Odpíšte tie slová!

12. úl. Odpovedajte na nasledujúce otázky slovami výše postavenými!

Čo je sladšie než cukor? Čo hasíme vodou? Koľko máme prstov na jednej ruke? Čo jieme zo zvierat? Kto seká mäso? Čo má krava pod bruchom? Čo je vyššie než kostol? Čo tratí človek na starobu? Jako sa me-

nuje, kto je zatvorený? Ktorá je zadnia čiastka nohy? Jaký chlieb zdúva? Čo prichádza do zoranej zeme? Ktorý Štefan bol prvým kráľom uhorským? Jako sa volá mladý holub? Jako menujeme mladého koňa?

d, ď

Ďaleko, Ďube, dub, dom, zahod, saď, káď, dýchať, dôvera, domácnosť, dvanásť, daska, dlážka, ďateľ, Ďumbier, ďas.

13. úl. Najprv s *d*, potom s *ď* odpísať!

l, ľ

Osol, soľ, myseľ, posteľ, krídlo, motovidlo, prádlo, sadlo, Karol, učiteľ, spasiteľ, slaný, slanina, kazateľ, sľub, vrchol, mydlo, uhoľ, uhol.

14. úl. Jako predošlá úloha!

n, ň

Dľaň, seno, syn, dyňa, peň, žeň, deň, cigáň, žena, malina, kalina, dedina, hlucháň, mrváň, hrtan, hltúň.

15. úl. Tiež tak!

t, ť

Ztrata, vráta, brat, brať, strasť, písať, vedieť, chodiť, krátky, sviatok, piatok, potok, tava, cnosť, úvrať, počet, vechet.

16. úl. Tiež tak!

c, č

Zaja-, zaja-ina, -istota, -it, -elý, -elo, kri-ať, sá-ať, la-ný, vaj-e, kraje-, kraj-ír, poli-a, -iapka, -ibuľa, bi-, oby-aj, -ítať, hu-í, fu-í, sku-í.

17. úl. Pripíšte chybujúce *c* alebo *č*!

s, š

-tôľ, ma-taľ, ka-tieľ, -u-iť, krá-ny, mi-a, my-, -miech, du-a, pa-ienok, -idlo, te-iť -a, -iroký, -yrový, -urový, -ňupavý, kre-liť, -pať.

18. úl. Pripíšte *s* alebo *š*!

z, ž

-elený, -aluď, -emän, -emla, -id, pa-it, vá-if, vo-if, -ima, -ena, ma-ať, odvá-ať, sta-ovať sa, sma-if, ko-a, -iak, -iačka, -obrák.

19. Pripíšete *z* alebo *ž*!

dz, dž

Chô-a, me-a, sa-e, -avotať, -uky, nú-a, há-em, nehá-, schô-ka, prechá-ka, vychá-ka, -ugni, gun-e.

20. Pripíšete *dz* alebo *dž*!

g, k

Vypil to na jedon glg. Husy vedia gagotať alebo gágať. To je veľiká galiba. Koliba bačova stojí pod hōrou. Koleso je okrúhle. Guľa je guľatá. Jabĺčko je guľovaté. Groš je vlač než krajciar. Na rebrinovom voze hegá. Džugni ho tam, nech nespí! Gundže alebo opary sú znakom nečistoty.

21. úl. Vypíš najprv slová s *g* a potom s *k*!

b, p

Baran má rohy skrútené. Z hrnca vystupuje para. Cez žlab tečie voda. Holuby žerú zrno. Snopy viažu sa povrieslom. Na pasienku pasie sa stádo. Na base sa hrá a na bubnoch sa bubnuje. Cigán má biele zuby. Páni a panie driapu sa na bralá.

22. úl. Odpíšete toto a podčiarnite v slovách *b* a *p*!

d, t

Domy sú murované alebo z dreva shotovené. Od zlého dary neber! Daj mi drevený tanier! Tabuľa je štvorhranatá. Tabak je jedovatá zelina. Trúba býva z plechu shotovená.

23. úl. Odpíšete a podčiarnite *d* a *t*!

ď, ť

Na lodach a plťah vozia sa ľudia po vode. Tichý dážď zúrodňuje zem. Nechoď ďalej ani

na piad zeme! Teplý plášť je v zime dobrá vec. S *t* píšu sa i slová: počet, vechet, niť, obeť, pečat, česť, milosť. S *d* píšu sa zase: meď, piad, käd, žrd, medved.

24. úl. Odpíšte a podčiarnite *d* a *t*!

v, f

Le- re-e. Na ré-e rastie hrozno. Pá- má -elmi pekné perie. -ojaci strielali: pi-, pa-, pu-! Na kolese rá- je zo železa. Prez potok sa chodí po lá-ke. Die-ka - maštali dojí kra-y. Na koni je ohlá-ka. Joze- bol pestúnom Ježi-šo-ým. To bude lo- na jelene a srny. Teraz sa už nemá merať na rý-y, ale na metre; a vážiť nie na -unty, lež na kilogramy.

25. úl. Pripíšte *v* alebo *f*!

h, ch

Vá- je vedľajšia rieka Dunaja. Lu- sa robí z popola. Koželu- vyrába kože. Pra- je v lete veľmi protivný. Mo- rastie na stromo- a skalá-. Du-, slu-, dl-, vra-, pstru-, Če-, ore-, me-, belo-, černo-, kru-.

26. úl. Dopíšte *h* alebo *ch*!

z, s

Vo- je ho-podárovi nevyhnutne potrebný. O- na vo-e ča-to -a -lomí. Na ro-tliny príde ča-to mrá-. Na -tene vi-í obra-. Lad je kl-ký. Nebuď taký mr-ký. Jako do le-a -avoláš, tak -a ti o-ve - neho. Vo-k pri teple -mäkne a ro-topí -a. Pro-ba nebe zeme preráža.

27. úl. Pripíšte *z* alebo *s*!

ž, š

Po-ičaj mi svoj nô-. Jestli si sluhom, slú-verne. Slimák nemá no-ky, ale má ro-ky. Lí-ka udávi často zajáčka. Be-, ale nespadni!

Tu obletujú jakési mu-ky. Hen tie panenky sú Če-ky. Ja som sem pri-iel pe-ky.

28. úl. Pripíšte *ž* alebo *š*!

dz, c

Naša schô-ka bude o štyroch hodinách. Tento Neme- je šev-om. Táto pra-a je dosti tenká. To by bola veľiká zachá-ka. Tento kameň menuje sa vápene-. Toto je také, jako vale-. Pe- je potrebná na pečenie. Nú-a do roboty zobú-a.

29. úl. Pripíšte *dz* alebo *c*!

dž, ě

Tu sa -avotať nesmie. Sadze sú -ierne. Pekár sá-e do pece kolá-e. Tie kolá-e budú sa jesť až na ve-eru. Nehá- kamením, lebo niekomu vybiješ o-i! Nehaňte, -o sa vám nepá-i!

30. úl. Pripíšte *dž* alebo *ě*!

i, j

B-ely chl-eb chutí každému. - vo V-edn-lud-a b-edn-. V -ame vy-e vlk. Pr--al t-e pen-aze a dal na ne písemko. -aro, -ano, -uro, -eleň, -utro, z-av-ť, od-ať, pr--ať, vy-árč-ť, za-iedať, da-, kra-, ma-, sto-, bo-, -aký kro-, tak sa stro-!

31. úl. Pripíšte *i* alebo *j*!

II. Holá veta.

§ 1. Podmet, výrok, spona.

Škola (1. článok).

Škola je stavänie. Brána je drevená. Podvráta je dlhé. Dvor je široký. Stromy sú krásne. Učebné izby sú vysoké. Steny sú

biele. Poval je vodorovná. Dlážka je daštená. Obrazy sú maľované. Čítacie tabule sú tlačené. Písacie tabule sú čierne. Lavice sú nízke. Kachle sú hlinené. Okná sú čisté.

Toto sú *vety*. Vety pozostávajú zo *slov*.

Na začiatku každej vety píše sa *veľká písmena*, na konci *bodka*.

Každá táto veta má podmet, výrok a sponu.

Podmet je to, o čom hovoríme. *Výrok* je to, čo o podmete hovoríme.

Spona spojuje podmet s výrokom. Na pr. *Škola* (podmet) *je* (spona) *stavänie* je (výrok).

32. úl. Odpíš pekne celý ten článok!

33. úl. Vypíš všetky podmety!

Takto: Škola, brána, podvráta, atď.

34. úl. Vypíš všetky výroky!

Takto: Stavänie, drevená, dlhé, atď.

35. úl. Vypíš všetky spony!

Takto: Je, je, je, sú, atď.

36. úl. Vyhladajte tie slová, ktoré majú v sebe *a*, potom tie *s e, i, o, u, y!*

Tieto hlásky sa menujú *samohlásky krátke*.

37. úl. Vyhladajte tie slová, v ktorých sa nachádza *á, é, í, ó, ú, ý!*

Tieto hlásky sa menujú *samohlásky dlhé*.

38. úl. Napíšte s každou krátkou a dlhou samohláskou po jednom slove, ktoré si bár kde v knižke vyhladať môžete!

§ 2. Podstatné meno.

Zahrada (2. článok).

Zahrada sa rozprestiera. Strom rastie. Kvetina kvitne. Vták spieva. Včela bzučí. Červík lezie. Slimák sa plazí. Had sa vinie. Žaba skáče. Dieťa sa hrá. Potok tečie. Voda žblunkotá. Tráva schne. Robotník polieva. Ovocie zraje. Zahradník obiera.

V týchto vetách *niet spony*.

39. úl. Vypíš všetky podmety!

Takto: Zahrada, strom, atď.

Tieto slová: zahrada, strom, kvetina atď. sú *mená* alebo *vecí*, alebo *zvierat*, alebo *osôb*. To sú všetko *podstatné mená*.

40. úl. Vypíš všetky výroky!

Takto: Sa rozprestiera, rastie atď.

41. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktoré sú mená vecí!

Takto: Zahrada, strom atď. sú mená vecí.

42. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktoré sú mená zvierat!

Takto: Vták, včela atď. sú mená zvierat.

43. úl. Vypíšte tie podstatné mená, ktoré sú mená osôb!

Takto: Dieťa, robotník atď. sú mená osôb.

44. úl. Napíšte na nasledujúce otázky úplné odpovede!

Čo sa píše na začiatku vety? Čo sa píše na konci vety? Jaké čiastky má veta? Čo je podmet? Čo je výrok? Čo robí spona? Ktoré sú krátke samohlásky? Ktoré sú dlhé samohlásky? Čo sú podstatné mená?

Takto: Na začiatku vety píše sa veľká písmena atď.

45. úl. Vypíš z nasledujúcich viet slová s *ie*, *ia*, *iu*, *ou*!

Toto sú *dvojhĺasky*.

Pieseň sa spieva. Vietor povieva. Piatok není vždy sviatok. Čítaj tento riadok. Hoviadka dobre opatruj. Konajme Božiu vôľu. Mnohý hriech škodí i zdraviu! Fialku najdeme, idúc za jej vôňou. Ľavou rukou sa tiež môže písať. Olej potrebujeme k svieteniu, tintu k písaniu, knihu k čítaniu. Jazyk slúži k hovoreniu a jedeniu. Zemiaky sa sadia.

46. úl. Vypíšte z knižky niekoľko slov s *ie*, *ia*, *iu*, *ou*!

Ostatnie hlásky krom už známych *samo-* a *dvojhĺások* menujú sa *súhĺasky* (spoluhlásky).

47. úl. Napíšte v abecednom poriadku všetky *súhĺasky*!

§ 3. Sloveso.

Rodina (3. článok).

Otec pracuje, stará sa, chodí, rozkazuje, kupuje, predáva, platí, dáva, berie. Matka

varí, šije, pečie, pere, smaží, praží, pláta, češe, umýva, strihá, napomína. Dieťa poslúcha, beží, donáša, odnáša, učí sa, číta, píše, počtuje, kreslí, odpovedá, počúva, usiluje sa. Brat hobluje, vrta, reže, piluje, seká, strúha. Setra kŕmi, opatruje, dojí, napája, čistí, kydá. Syn ore, seje, vála, žne, sváža, mláti, veje, cúdi, hrabe, sväzuje, ukladá. Dedko sedí, fajčí, drieme, spí, poučuje, smeje sa. Babka pradie, motá, modlí sa, spieva, vypráva.

V týchto vetách je v každej len *jedon* podmet, ale *mnoho* výrokov, Tie slová, ktoré udávajú, čo niekto, na pr. otec, matka, dieťa *robí* alebo *činí*, menujú sa *slovesá*. Slovesá sú teda mená *činnosti*.

48. úl. Vypíšte z článku „Rodina“ všetky slovesá!
Takto: Pracuje, stará sa, chodí atď. sú slovesá.

49. úl. Spravte z každej vety toľkoviek, koľko je v nej slovies (výrokov)!

Takto: Otec pracuje. Otec stará sa. Otec chodí.

50. úl. Vypíšte zo 49. úlohy všetky podmety, potom všetky výroky!

Takto: Podmety: otec, otec atď.

Vyroky: pracuje, stará sa atď.

Jaké slová sú všetky podmety, a jaké všetky výroky?

51. úl. Vypíšte z 2. článku „Zahrada“ všetky slovesá!
Takto: Sa rozprestiera, rastie atď.

52. úl. Odpovedz na nasledujúce otázky v celých vetách!

Kto muruje? Kto strihá? kuje? piluje? pečie? loví? poluje? vyučuje? káže? píše? maľuje? kreslí? tancuje? hrá? kradne? zbíja?

Takto: Murár muruje.

53. úl. Pýtaj sa v nasledujúcom článku o každom podmete *čo robí?* a odpovedaj v celých vetách!

Hlasy zvierat.

Lev reve. Vól ručí. Ovca blačí. Chrobák bzvučí. Vlk vyje. Škovránok spievá. Havran kráka. Vrana kváka. Hus gága. Koza mekoce. Pies šteká. Holub hrkúta. Mo-

riak hudruje. Sviňa krochká. Žaba škrieka. Bociaň klepoce, straka rapoce. Slávik tlčie. Kočka mravčí.

Takto: Čo robí lev? Lev reve. Čo robí vól? . . .

54. úl. Premeň tie vety tak, aby podmet na konci stál, a postav za vetou otáznik (!)?

Takto: Reve lev? Ručí vól?

55. úl. Vypíš z nasledujúceho slová s ô (uo) a pamätaj si ich!

Vlastne je ô dvojhláska.

Vól je domáce zviera. Kôl stojí v plote. Môj otec je tesárom. Stôl je náradie. Dobrá vôľa stojí mnoho. Kôň je silné zviera. Ružová vôňa je príjemná. Pokoj ľudom dobrej vôle! Lahôdky nevyhľadávaj! Kôra na dube je drsná. Potôčok hrkoce dolinou. Pôtky a pračky neobľubuj! Každý nemôže mať nové šaty. Tôňa je na poludnie krátka. Pôst nikomu nezaškodí. Neuč sa vôbec postávať!

56. úl. Hľadaj v knižke slová s ô a vypíš ich!

57. úl. Vypíš odkiaľkoľvek s každou krátkou a dlhou samohláskou, tiež s každou dvojhláskou po jednom slove!

Búrka (4. článok).

Vietor veje. Slnko svieti. Dážď prší. Mračno sa černá. Dúha sa skvie. Zem mokne. Človek uteká. Búrka povstáva. Hrom bije. Blesk blíska. Víchor hviždí. Voda hučí. Roľník sa bojí. Pastier sa schováva. Zver sa trasie. Hrmenie prestáva. Slnko prebleskuje.

58. úl. Vypíšte z tohto článku najprv všetky podstatné mená, potom všetky slovesá!

Takto: Podstatné mená: Vietor, slnko, — —.

Slovesá: Veje, svieti, — —.

59. úl. Dajte vo vetách z toho istého článku sloveso napred, a za vetou napíšte otáznik (!)?

Takto: Veje vietor? Svieti slnko? . . .

60. úl. To isté urobte s vetami v 2. článku „Zahrada“!

61. úl. Napíš, čo robia nasledujúci ľudia!

Roľník, krajčír, stolár, žiak, kňaz, švec, mäsiar, zahradník, staviteľ, žnec, kupec, žobrák, učiteľ, lovec, sládok, posol, leňoch, mlavec.

Takto: Roľník seje. Krajčír šije . . .

62. úl. Prevráťte i tieto vety tak, jako tie v 59. a 60. úlohe!

63. úl. Vypíš z nasledujúcich viet tie slová, v ktorých je hláska *ä*, a pamätaj si ich!

Tiež *ä* je samohláska.

Svätý Štefan bol prvým kráľom uhorským. Holúbä je malý holub. Žriebä je mladý kôň. Mäd je sladký. Mäsiar predáva mäso. Päť prstov je na ruke. Mäkký chlieb není veľmi zdravý. Zemän je zemský pán. Kto sa nazpamäť učí, cvičí svoju pamäť. Voda najlepšie hasí smäd. Odtrhnutý kvet vädne. Deväť je o jedno menej než desať. Dobrá krava má veľké vemä (vymeno). Semeno sa volá i semä. Malé dieťa má rado bábä. Zadnia čiastka nohy je päta. Vo väži je väzeň. Na ružovom kríčku je púpä.

Toto *ä* sa píše len po písmenách *b, m, p, v*.

64. úl. Sostav slová s *ä* z predošej úlohy tak, aby najprv stály tie s *b*, potom s *m, p, v*!

65. úl. Vypíšte tie slová, ktoré vnútri (v pni) majú *y, ý*!

Gyps je biely jako krieda. Gymnasium je škola pre väčších žiakov.

Na svete jedny veci povstávajú, druhé hynú. Kopec nad pochovaným mŕtvým telom menuje sa mohylou. Hriechom zohyzdíš dušu a často i telo. Hýril za mladý a na starobu umieral hlady. Hýl je pekný vták, držia ho však za sprostého. Hynek je krstné meno. Pohybovanie slúži človeku na zdravie.

Chyba vládne človekom. Zlata sa hrdza nechytá. Chytrnosť není ešte múdrosťou. Človek zdá sa byť viac ku zlému než k dobrému náchylným. Často môže i pastierova chyža za národ mnoho učiniť.

Kýchajúcemu zdravie priať, je starodávny obyčaj. Kyjev je staroslávne mesto v Rusku. Kyj má dva konce. Pri kysnutí vyvinuje sa kyselina. Kyslík je tá čiastka v povetrí, ktorá dýchanie a horenie umožňuje. Kyvadlo udržuje hodiny v rovnakom chode. Slúčenina kovu so sirkou menuje sa kýz.

Hlásky *g, h, ch, k* sú tvrdé súhlásky. Píše sa za nimi obyčajne tvrdé *y, ý*.

66. úl. Tak jako predošlú úlohu!

Každý živočích dýcha, avšak dýchacie ústroje sú u rozličných druhov rozličné. Čím vlhšie drevo, tým viac dymu. Krátka bodacia zbroj menuje sa dýka. Lodyha je jednoročný rastlinný peň. Dychtenie po majetku svádza často ľudí k nespravodlivosti. Dyňa narastie často veľmi veľká.

Hroznýš je had žijúci v Brasílii. Nynejší vek sa nazýva osvieteným. Nyjúce kvetiny občerstvil tichý dažď. Veľké železné kotle sú nýtované.

Slyš mnoho, mluv málo! Uplynulý raz čas nevráti sa viac zas. Čas jako voda plynie. Z kamenného uhlia dobýva sa plyn na svietenie. Lýko konopné pradie sa. Lykovec je rastlina jedovatá. Lykožrút je chrobák. Eliseus bol lysý. Lyska je vodný vták. Polynok je bylina lekárska.

Štýrsko dáva výborné železo. Denní motýli majú tykadlá nitovité. Častejšie sa ľudia jazykom nežli mečom potýkajú. Tyrana ľud nenávidí a preklína. Týdeň má sedem dní. Tyčka je nevelká palica.

Tiež hlásky *d, l, n, t* sú *tvrdé* súhlásky. Píše sa tiež za nimi obyčajne *y, ý*.

67. úl. Odpíšte na štyri razy vety z úloh 65. a 66.!

68. úl. Odpíšte nasledujúce slová a podčiarnite (podtrhnite) tvrdú súhlásku!

Hody, dym, dýchať, nohy, rohy, nahý, hynúť, prieduchy, sochy, chyba, chytať, veľiký, hlboký, vzdialený, rovný, unavený, pokrytý, hnáty, tylo, stydnúť.

69. úl. Vypíšte z čítanky z . . . článku slová, ktoré majú tvrdé *y, ý*! (Takáto úloha môže sa často dávať.)

§ 4. Prídavné meno.

Dom (5. článok).

Dom je murovaný. Brána je vysoká. Dvere sú nízke. Steny sú biele. Múry sú kamenné. Kachle (pec) sú železné. Strecha je slamená. Komín je úzky. Izba je priestranná. Kuchyňa je malá. Komora je tmavá. Maštal je tmavá. Maštal je teplá. Stodola je veľiká. Chliev je špinavý. Plot je dlhý. Dvor je zametený.

70. úl. Vypíšte všetky podmety!

Takto: Dom, brána . . . sú podmety.

71. úl. Vypíšte výroky!

Takto: Výroky sú: murovaný, vysoká . . .

Tymito slovami: murovaný, vysoká, nízke atď. vyslovujeme, *jaký* je dom, *jaká* je brána, *jaké* sú dvere, a menujú sa také slová *prídavné mená*. Nimi vyslovujeme, *vlastnosti osôb* a vecí.

72. úl. Vypíšte z 1. článku „Škola“ všetky prídavné mená, ktoré udávajú, *jaký*, *jaká*, *jaké* niekto alebo niečo je!

Takto: Drevená, dlhé, široký — —

Jako z týchto úloh vidno, môže byť výrokom i *prídavné meno*.

73. úl. Pýtajte sa dľa 5. článku „Dom“ na všetky čiastky domu, *jaké sú?* a odpovedajte v celých vetách!

Takto: Jaký je dom? Dom je murovaný. Jaká je brána? — —

74. úl. Pridaj ku každej z nasledujúcich viet inú, ktorá jej *protivu* vyslovuje!

Starec je starý. Deň je svetlý. Zima je studená. Krajciar je malý. Rieka je hlboká. Havran je čierny. Tabuľa je hranatá. Kameň je tvrdý. Dievča je usilovné. Ocot je kyslý. Sklo je hladké. Víno je silné.

Takto: Mládenec je mladý. Noc je tmavá . . .

75. úl. Spravte zo všetkých viet predošlej úlohy *tázacie vety!*

Takto: Je starec starý? Je deň svetlý? . . .

76. úl. Ktoré slová menujeme slovesami? Čo nám udávajú slovesá? Ktoré slová menujeme prídavnými menami? Čo vyslovujeme prídavnými menami? Z jakých slov býva podmet? Z jakých slov býva výrok? Za ktorými súhláskami sa píše tvrdé *y*, *ý*?

77. úl. Rozdelte na slabiky nasledujúce slová: deň, rok, dom, strom; pole, hora, koza, osa, sova; jahoda, suseda, záhuba, motyka, robota; borovica, nenávidí, vyháname, javorové, orechová, napomína; prenasledovateľ, najobyčajnejší; Nabuchodonozorovi!

Takto: bo-ro-vi-ca, . . .

78. úl. Vypíšte všetky slová, ktoré majú v pni alebo v koncovke mäkké *i*, *í*!

Cín je kov olovu podobný. Číž je oblúbený spevák. Vystrčilo sa šidlo z vreca. Po tomto živote úfame sa

životu večnému. Cudzina není domovinou. Zle utlčený mak družďží pod zubami. Divoké kačice zdržujú sa pri vodách. Tichá voda brehy podomiela. Maliny deti rady jedia. Keď jedno ohnivo na reľazi pustí, roztrhne sa celá reľaz. Jiedlo a nápoj sú k živobytiu potrebné.

Hlásky *c, č, š, ž, dz, dž; d, l, ň, t j* sú mäkké súhlásky. Píše sa za nimi mäkké *i, í*. — Keď za hláskami *d, l, ň, t* stoja mäkké samohlásky *i, í, é*, vynecháva sa mäkčeň; nepíše sa teda *defi*, lež *deti* atď.

79. úl. Vypíšte najprv tie slová, v ktorých za hláskami *b, f, m, p, v; s, z; r* stojí *y, ý*; a potom tie, kde stojí za tými istými súhláskami *i, í*!

Opatrnosti nikdy nezbyva. Na dobrého koňa netreba biča. Zem naša je malunké teleso v širom vesmíre. Kto mnoho mluví, obyčajne málo myslí. Máme milovať bližného svojého, jako seba samého. Pýcha pred pádom chodí. Pilnosť prináša chlieb, zahálka hanbu a núdzu. Svieca iným slúžiac, sama seba trávi. Pracovitost najlepší liek proti dlhej chvíli. Zvyk je druhá prirodzenost. Vydra živí sa najviac rybami. Sláva Bohu na vysosti a pokoj ľudom dobrej vôle! Prázdne sýpky sú znamenie nedbalosti alebo neúrody. Sýkory sú vtáci spevaví. Syna bratovho nazývame synovcom. Sirka slúži na robenie pušného prachu. Siroty utiskovať je veľký hriech. Ozimné obilie len v chladnejších krajinách sejú. Zištný človek špatný priateľ. Kto sa za svoj jazyk studí, hoden potupy všech ľudí. Jako sa do lesa volá, tak sa z lesa ozýva. Rybám more, vtáctvu povetrie vlastou. Rýchlost svetla je mnohokrát väčšia rýchlosti zvuku. Rím nebol jedným dňom vystavený. Mnohá ovca stane sa koristou vlkom.

Hlásky *b, f, m, p, v; s, z; r* menujú sa *obojetné* súhlásky. Za nimi píše sa kedy *i, í*, a kedy *y, ý*.

80. úl. Odpíšte nasledujúce slová a podtrhnite *i, í* spolu s predchádzajúcou mäkkou súhláskou!

Cit, cieľ, cín, čítať, cí, dielo, dieťa, vodi, nič, haní, Šimon, šidlo, košina, šíp, smeti, život, žid, žížeň, Boží, príchodzí, v núdzi, cudzina, družďží, nikto, list, ticho, divý.

81. úl. Vypíšte z čítanky z . . . článku slová, ktoré majú mäkké *i, í*! (Takáto úloha sa môže tiež častejšie dávať.)

82. úl. Napíšte v nasledujúcich slovách miesto čiarky (-) *i, í*, alebo *y, ý*, riadac sa pri tom dľa spoluhlások.

(Keď za mäkkým *ď*, *ť*, *ň*, *l* napíše sa *i*, *í*, vtedy vypadne mäkčeň.) C-n, roh-, č-n, ch-tr-, ď-vadlo, d-cht-ť, k-pr-, ň-č, r-ba, hoď-n-, š-dlo, vaď-ť, ž-to, such-, c-rkev, bok-, č-ž-k, maľ-n-, t-, š-ška, r-l, k-sel-, ž-hadlo, vod-, kaľ-n-, sten-, žen-, kň-h-.

Dobročinné dieťa (6. článok).

Na rohu širokej ulice sedel slepý človek. V uvädlej ruke držal starý klobúk. Prosil o malú almužnu. Mnoho bohatých ľudí prešlo okolo. Videť bolo vzácne panie v hodbávných šatách, pestrých ručníkoch, drahých kepienkoch a jemných čipkách. I veľkí páni prichádzali s drahocennými hodinkami a zlatými prsteňami. Ale len málo ich malo dobré srdce a darovalo niečo tomu chudobnému slepcevi. Tiež malý Karol šiel so svojim dobrým otcom okolo. Videl toho mizerného starca s jeho šedivými vlasmi. Chytro siahol do kapsy a dal mu beloskvúci sa desiatnik. Tu povedal otec: To bolo švárne jednanie. Zostaň vždy dobročinným dieťaťom, môj dobrý Karolko!

83. úl. Vypíš z tohto článku všetky podstatné mená s prídavnými, pred nimi stojacimi. Podčiarni prídavné meno!

Takto: *Dobročinné dieťa, širokej ulice, slepý človek.*

84. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet *podobne znejúce* slová a vyhladajte rozdiel!

Kto sa *Boha bojí*, víťazieva v *boji*. Náš *byť* má čistý *byť*. Otec syna *bil*, že v kréme *pil*. U *brány* sa vojsko udatne *bráni*. Človek *čistý* svoje šaty *čistí*. Stála pilnosť činí *divy*, ktorým sa mnohý leňoch *diví*. Človek *svo-bodne jedná*; preto je zriedka medzi ľuďmi *jedna* myseľ. *Istý* človek nás *istí*, že prídu k nám *istí* páni. Sú-li v dome *hody*, *hodí* sa k nim i veselá hudba. O dva *hlasy* sa volič darom *hlási*. Neber do *huby*, čo tvoje zdravie *hubí*.

85. úl. Odpíš 6. článok a podčiarni každú dlhú samohlásku a každú dvojhlásku. Nauč sa ho tiež nazpamäť!

V zime (7. článok).

Deň je krátky. Noc je dlhá. Povetrie je studené. Nebo je pošmúrne. Pole je pusté. Sňah je biely. Vtáci sú hladní. Ľad je hladký. Deti sú čerstvé. Izba je teplá. Ľudia sú usilovní.

86. úl. Pýtaj sa, jaké tieto osoby a veci sú! Odpo-vedaj a podčiarni prídavné meno!

Takto: Jaký je deň? Deň je *krátky*. Jaká je noc? Noc je *dlhá*...

87. úl. Udaj, ktoré sú podmety, výroky a spony v tom článku!

(Viď úl. 70. a 71.)

88. úl. Napiš na spôsob tohto článku „V zime“ podobný článok s *nápisom* „V lete“.

Takto: Deň je dlhý. Noc je krátka. . . .

89. úl. Udajte, jaké slová sú podmet a výrok v nasledujúcich vetách: Kôň ťahá. Krava je strakatá. Koza mekoce. Telo je hladné. Vôl je rohatý. Ovca sa pasie. Hus gága. Dievka sa stydí. Pán sa prechádza. Pes vrčí.

Takto: Kôň je podstatné meno. Ťahá je sloveso...

90. úl. Jako sa budeš pýtať na výroky v 89. úlohe?

Takto: Čo robí kôň? Jaká je krava? . . .

Keď je výrok *sloveso*, pýtame sa o podmete *čo on robí?* Keď je však výrok *prídavné meno*, pýtame sa o podmete *jaký, jaká, jaké je?*

Nôž.

Nôž je končitý. Rúčka je drevená. Želiezko je často-krát hrdzavé. Ostrie je ostré. Chrbát je tupý.

91. úl. Odpíš a podčiarni prídavné mená!

92. úl. Pokús sa na ten spôsob opísať *kosák* a *sekeru*!

Izba.

Izba je svetlá. Steny sú hladké. Poval je vysoká. Okná sú široké. Dlážka je daštená. Povetrie je čisté. Obyvatelia sú rozumní.

93. úl. Sprav dľa tohto vzoru *opis maštale*, a upotreb k tomu nasledujúce prídavné mená:

— tmavá, draplavé, nízky, úzke, kamenná, ztuchlé, nerozumní.

Lastovička.

Lastovička je malá. Telo je štíhlé. Zobák je končitý. Nohy sú útle. Chrbát je tmavomodrý. Brucho je biele. Hlas je slabý. Hniezdo je umelé. Lastovička je verná. Ona je dôverivá.

94. úl. Podobne:

Vrabec.

— není veľký, tlstšie, tupý, silné, barnavý, šedé, drsný, nestrojný, drzý, svárliivý.

Kôň.

Kôň je veľký. Jeho telo je štíhlé. Jeho uši sú končité. On má hrivu. Jeho ocas je vlásovitý. Jeho barva je čierna, barnavá alebo biela. Jeho chod je rázny. Jeho užitočnosť je veľká.

95. úl. Podobne:

Osol.

— prostredne veľký, nemotorný, dlhé, nemá, holý, populavá, zdĺhavý, tiež veľká.

96. úl. Rozdeľte na slabiky nasledujúce slová tak, jako je to všade na prvom ukázané!

Slav-ný, pevný, krmný, skromný, jemný, temný, jasný, čistotný, vlašný; hlav-ní, prední, zadní, polní, hradní; tráv-natý, telnatý, slamnatý, klasnatý, piesočnatý; hlad-ký, sladký, prudký, riedky, vlhký, klzký, slizký, ťažký, mrzký; slab-ší, drahší, užší, tuhší, nižší, vyšší, tichší, bladší, kratší, väčší (väčší).

Poučky a pravidlá.

(Na opakovanie a upevnenie.)

I. Hlásky rozdeľujú sa na *samohlásky* a *súhlásky*.

Samohlásky sa delia:

1. na krátke: *a, e, i, o, u, y, ä*

2. na dlhé: *á, é, í, ó, ú, ý, (ia)*

3. na dvojhlásky: *ia, ie, iu, ou, ô*

4. na tvrdé: *a, á, o, ó, ou, u, ú, ô, y, ý, é*

5. na mäkké: *ä, e, i, í, ia, ie, iu.*

Súhlásky sa delia:

1. na tvrdé: *g, h, ch, k; d, l, n, t*

2. na mäkké: *c, č, š, ž, dz, dž; ď, ľ, ň, t; j*

3. na obojetné: *b, f, m, p, v; s, z, r.*

II. Písanie ohľadom na tvrdé a mäkké hlásky.

1. Pred tvrdými samohláskami stoja i tvrdé súhlásky. K. p. had, noc, káva atď.
2. Pred mäkkými samohláskami stoja mäkké súhlásky: — *d, l, ň, t* tratia pred nimi svoj mäkčeň (✓); k. p. nepíše sa *deťi*, lež *deťi*; nie *leňivý*, lež *lenivý* atď.
3. Po tvrdých súhláskach píše sa tvrdé *y, ý*; k. p. hyd, kyj, chyba, gyps, dyňa atď.
4. Po mäkkých súhláskach píše sa mäkké *i í*; k. p. cit, čistota, šif, žif atď.
5. Po obojetných píše sa i jedno i druhé *i, í, y, ý*, jako kde treba; k. p. biť, byť, mi, my, viť, vyť atď. (To sa rozumie, že tieto rozdielne písané slová i rozdielny význam majú.)

§ 5. Podstatné meno výrokom.

Čo sú veci (8. článok).

Drozd je vták. Kapor je ryba. Jedľa je strom. Jalovec je ker. Tulipán je kvetina. Hruška je ovocie. Železo je kov. Žabica je kameň. Biblia je kniha. Váh je rieka. Dunaj je veľrieka. Kriváň je vrch. Pešťbudín je veľmesto. Uhorsko je krajina.

97. úl. Pýtaj sa, čo každá vec je! Odpovedaj a podčiarni výrok!

Takto: Čo je drozd? Drozd je *vták*.

Jaké slová sú tie podčiarnuté výroky? Teda môžu byť i *podstatné mená* výrokami. Tu sa pýtame o podmete: čo je?

98. úl. (K opakovaniu): Jaké slová môžu byť výrokom? Jaké slová sme mali všade podmetom? Jako sa pýtame vtedy o podmete, keď je výrokom podstatné meno? Jako sa pýtame, keď je výrokom sloveso? A jako, keď je výrokom prídavné meno? Čo sú podstatné mená? Čo sú prídavné mená? Čo sú slovesá? Ktoré sú krátke samohlásky? dlhé samohlásky? dvojhlásky? Ktoré

slová píšu sa s ä a ktoré s ô? Za ktorými hláskami píšeme tvrdé y, ý a za ktorými mäkké i, í? atď. atď.

Že sa takéto opakovanie v každej, mluveci venovanej hodine aspoň zčiasťky previesť musí, vie každý učiteľ; preto som tu len na dôležitosť takého opakovania poukázať chcel. Pre úzkosť priestoru vystanú z tohto dielka ďalšie podobné otázky na opakovanie.

99. úl. Sprav dľa otázok tu daných opis voza!

Voz.

Čo je voz? (nástroj na vozenie). Jaké čiastky má voz? (ose, kolesá, rebriny, oje). Jaké sú kolesá? (okruhlé). Kto sa priprialne k oju? (kôň). Kto potrebuje voz? (hospodár, forman). Čo robí na ňom? (vozí). Jako sa menuje panský voz? (koč). Kto robí vozy? (kolár).

100. úl. Podobne:

Kosa.

Čo je kosa? Ktorá čiastka pozostáva z ocele? Čo je z dreva spravené? Kto potrebuje kosu? Čo robí s ňou? Čo sa robí s tupou kosou? Jaká je potom zas? Čo sa kosí kosou? Čo je podobné kose?

101. úl. Podobne:

Jablko.

Čo je jablko? Jaké je? Čo má u vrchu? Čo sa nachádza dolu? Jaká je šupa? Čo je pod ňou? Čo leží v prostriedku? Čo sa robí s jablkom? Jako chutnajú jablká? Koľkoraké sú teda jablká dľa chuti?

Ovocie, gulaté, kvet, stopka, tenká, mäso, jadrá, jeť, sladko alebo kyslo, dvojaké.

§ 6. Rod podstatných mien.

Hora a mesto (9. článok).

Hora je veľké mesto. Stromy sú domy. Cesty sú ulice. Lúka je rýnok. Moch je dlažba. Vtáci sú ľudia. Orol je kráľ. Dub je kostol.

Slávik je spevák. Špaček je rečník. Pinkava je hudec. Kvieťa sú poslucháči. Veverica je umelec. Ďateľ je tesár. Sova je ponocný.

102. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktorým môžeš predložiť slovo: *ten!*

Také slová sú *mužského rodu*.

Takto: Mužského rodu sú: ten strom, ten dom...

103. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktorým môžeš predložiť slovo: *tá!*

Také slová sú *ženského rodu*.

Takto: Ženského rodu sú: tá hora, tá cesta...

104. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktorým môžeš predložiť slovo: *to!*

Také slová sú *stredného rodu*.

Takto: Stredného rodu sú: to mesto,....

105. úl. Z nasledujúcich slov vyhladajte najprv tie, ktoré sú rodu mužského, potom ženského, naposledy stredného!

Kňaz, lekár, zahradník, krev, učiteľ, sudca, káva, tráva, pero, roľník, dieťa, kura, mlynár, žaba, pekář, myš, kováč, okno, zahrada, vietor, drevo, obilie, obec, hus, strom, pole, zviera, pani, matka, fazuľa, potôček, kameň, sklo, zlato, striebro, zvon.

Takto:

Mužského rodu sú: kňaz,....

Ženského rodu sú: krev,....

Stredného rodu sú: pero,....

106. úl. Povedzte o slovách mužského rodu z predošlej úlohy *čo robia*, o slovách ženského rodu *jaké sú*, a o tých stredného rodu *čo sú!*

Takto:

Kňaz krstí, lekár lieči (Jaké slová sú tu výrokom?)

Krev je červená, káva je voňavá (Jaké tu?)

Pero je nástroj, dieťa je človek (Jaké tu?)

107. úl. Rozdeľte na slabiky nasledujúce slová, jako v úlohe 96.!

Or-ba, služba, plavba, stavba, družba, chodba, kliatba, hudba; služ-ka, družka, matka, dialka, šírka, mýlka, hólka, vážka, sádzka, diežka; žit-ko, tielko, slôvko, okienko, prkienko; sušiar-ňa, sladovňa, uhliarňa, ladovňa; vod-ca, škodca, strojca, vládca, darca, tvorca,

ochranca, obhájca, zastanca; pil-nosť, temnosť, jemnosť, prednosť, čistotnosť; rez-ník, pilník, sklepník, básnik; štep-nica, dennica, zelnica, majetnica.

§ 7. Číslo podstatných mien.

Ssavci čili cicavci (10. článok).

Opice, líšky, vlci, psi, lvi, kočky, kuny tchory, veverice, krčice, myši, zajace, jelene, svine, kone, osly, veľblúdy, ovce, býky, slony, nosorožce i veľryby majú červenú, teplú krev, a súc mladé ssajú čili cicajú: preto menujú sa ssavci čili cicavci. Sú najväčšie a najdokonalejšie zo všetkých zvierat.

Všetky zvieratá sú v tomto článku v *množnom počte* alebo *čísle*, t. j. každé slovo znamená *viacej jednakých* zverov.

108. úl. Odpíšte ten článok tak, aby každé slovo len jedno zviera znamenalo:

Toto bude potom v *jednotnom počte* (*čísle*).

Takto: Opica, liška, vlk atď.

109. úl. Dajte nasledujúce vety do množného čísla!

Paholok je sluha. Gazda je roľník. Švec je remeselník. Krčmár je obchodník. Husár je vojak. Maliar je umelec. Sudca je úradník. Kaplán je kňaz. Učiteľ je vzdelávateľ. Pltník je plavec. Žobrák je chudás. Vrah je zločinec. Chlap je muž. Človek je pozemšťan. Anjel je nebešťan.

V týchto úlohách sa nejedná o tvorenie množného čísla dľa pravidiel skloňovacích, ale len dľa sluchu a citu rečového. Učiteľ preberie úlohu ústne a žiaci píšu dľa počutého.

Takto: Paholci sú sluhovia. Gazdovia sú roľníci atď.

110. úl. Vypovedz o nasledujúcich podmetoch vedľa nich stojace činnosti v jednotnom počte alebo čísle!

Chrobák bzučať. Loď plávať. Drevo horeť. Volanie sa rozliehať. Okná brinčať. Sliepka hrabať. Kočka sa driapať. Žobrák prosiť. Boh stvoriť. Výstrel trafiť. Pekár piecť. Dievča pliesť (štrikovať). Ženci potiť sa. Ihla pichnúť. Pavúk tkať. Pes štekať.

Takto: Chrobák bzučí

111. úl. Napíš vety z predošlej úlohy v množnom čísle!

Takto: Chrobáci bzučia

112. úl. Podobne úl. 110.!

Včela lietaf. Uhol žeravief. Zviera ležaf. Drôt ohýbat sa. Báz (gbez) voňaf. Červík liezt. Ďateľina vymrznúť. Hráč prehrať. Stužka okrášľovať. Sluha slúžiť. Vojak strieľať. Kľúč zamykať. Rieka tiecť. Zahradník polievať.

113. úl. Napíš tie vety i v množnom čísle!

Poučky a pravidlá.

1. *Veta* povstáva, keď o osobe alebo veci niečo vyriekame.
2. Na začiatku každej samostatnej, úplnej vety píšeme *velkú písmenu*, na konci robíme *bodku* (.).
3. Každá veta má *podmet*, *výrok* a niektoré i *sponu*.
3. *Podmet* je tá osoba alebo vec, o ktorej niečo hovoríme. *Výrok* je to, čo o tej osobe alebo veci vyriekame. *Spona* spojuje podmet s výrokom.
5. Na podmet sa pýtame otázkou *kto?* alebo *čo?*
6. *Podmet* je obyčajne *podstatné meno*.
7. Aby sme dostali za odpoveď výrok, pýtame sa:
 - a) čo robí podmet, alebo čo sa stáva s ním?
 - b) jaký (jaká, jaké) je podmet?
 - c) čo je? čím je podmet?
8. *Výrok* môže byť dľa tohto: *sloveso* (na otázku a.), *prídavné meno* (na otázku b.), *podstatné meno* (na otázku c.).
9. *Podstatné meno* je meno osoby, zvieraťa alebo veci.
10. *Sloveso* udáva, čo osoba alebo vec *činí*, alebo čo sa s ňou *stáva*.
11. *Prídavné meno* nám udáva *vlastnosť*, jaký (jaká, jaké) niekto alebo niečo je?
12. *Podstatné meno* môže byť *mužského*, *ženského* alebo *stredného rodu*.

13. Podstatné meno stojí buď *v jednotnom*, buď *v množnom čísle (počte)*. Jednotné číslo značí *jeden predmet*, množné číslo *viacej jednakých predmetov*.

§ 8. Časy slovesa.

Večer (11. článok).

Deň blížil sa ku koncu. Slnko zapádalo. Zvonček cengal. Roľník prichádzal z poľa domov. Stádo tiahlo do maštale. Spev škvránkov onemel. Vrchy a oblaky skvely sa vo večerňom pozlátení. Na trávu padala rosa. Kvety sa zavieraly. Vždy tichšou a tichšou stávala sa hora a lúka. Príroda túžila po pokoji. Skoro zaspali ľudia i zvieratá. Rodičia a deti pomodlili sa prv.

114. úl. Vypíšte z tohto článku slovesá!

Takto: Blížil sa, zapádalo, cengal

Tieto slovesá udávajú, *co sa robilo*; ony stoja *v minulom čase*. Keď slovesom vyslovujeme, *čo sa včul robí*, tak stojí *v prítomnom čase*. Jestli ale sloveso udáva, *čo sa ešte len robíť* alebo *stať má*, vtedy stojí *v budúcom čase*. Čas rozoznávame tedy trojaký: *prítomný, minulý a budúci*.

115. úl. Odpíšte tie vety tak, aby sa v nich vyslovovalo, *čo sa teraz robí* alebo *stáva*, t. j. položte ich do *prítomného času*!

Takto: Deň blíži sa ku koncu. Slnko zapáda

116. úl. Odpíšte tie vety tak, aby sa v nich vyslovovalo, *čo sa ešte len robíť* alebo *stávať bude*, t. j. dajte ich do *budúceho času*!

Takto: Deň bude sa ku koncu blížiť. Slnko bude zapádať

117. úl. Vyprávaj ráno niekomu, *čo celý deň robíť budeš*!

Takto: Ráno vstanem. Potom sa oblečiem. Neskorej sa umyjem

118. úl. Vyprávaj *večer* niekomu, čo si cez celý deň *robil!*

Takto: Ráno som vstal(a). Potom som sa obliekol(a). Neskoršie som sa umyl(a). Zatým som

Školský deň (12. článok).

Zvon odznel. Žiaci odspievali. Učiteľ sa s nimi pomodlil. Potom vyprával. Deti počúvaly. Učiteľ sa vypytoval. Karol na to odpovedal. Jedno oddelenie písalo. Druhé oddelenie čítalo. Všetci žiaci poslúchali. Učiteľ žiakov chválil. Tomu sa všetci tešili. Zvon zase zavznel. Žiaci zase spievali. Tiež sa modlili. Potom išli domov.

119. úl. Odpíš ten článok! V jakom čase stoja tieto vety?

120. úl. Odpíš článok v prítomnom čase!

Takto: Zvon znie. Žiaci spievajú

121. úl. Napíš ten článok v budúcom čase!

Takto: Zvon bude zneť. Žiaci budú spievať

122. úl. Rozdelte na slabiky tieto slová:

Ja-bloň, steblo, ruble, bublina, oblina, diabloveia, hoblík, diablik; prá-dlo, bidlo, bydlím, bodliak, sedliak, randlík; i-hla, truhla, tehla, uhlie; te-plo, kapla; do-brý, dobrota, dúbrava, chrabrý; vy-dra, modrý, múdry, štedrý, hudrovať; i-kra, cukrový, mokrý; ho-spoda, hospodyňa, huspenina.

Také dve hlásky: *bl, dl, hl, pl; br, pr, kr, sp*, ktoré i na začiatku slov sa nachádzajú, *zostávajú* pri delení *spolu i v prostriedku slov*.

123. úl. Odpovedajte na nasledujúce otázky úplnými vetami a povstane vám malá *vyprávka*.

Chytrá myš.

Kto prišiel ku pasti? (myš). Čo bolo v pasti? (slaninka). Ako voňala? (velice dobre). Kto sa nemohol od nej nijako odtrhnúť? (myšička). Čo chcela len urobiť? (len trošičku ovoňať tú slaninku). Čím dotknula sa slaninky? (nosom). Čo sa prichlopilo? (pašť, chlopec). Kto bol chytený? (chytrá myšička).

Vypracovaná bude táto úloha takto vyzerať:

Chytrá myš.

Jedna myš prišla ku pasti. V pasti bola slaninka. Ona velice dobre voňala. Myšička sa nijako nemohla od nej odtrhnúť. Chcela len trošičku ovoňať tú slaninku. Nosom sa dotknula slaninky. Past sa zachlopila. Chytrá myšička bola chytená.

124. úl. Tiež tak:

Orechová škrupina.

Kto išiel do zahrady? (malá Betka). Čo tu našla? (orech). Čo mal ten orech? (zelenú šupu). Čo urobila Betka? (zahryznula do nej). Jako chutnala tá šupa? (horko). Čo učinila preto Betka s orechom? (zahodila). Kto to videl? (jej brat Palko). Čo tento hned zdvihnuť? (orech). Čo potom doniesol? (kameň). Čo rozbil ním? (tvrdú škrupinu). Čo sa ukázalo teraz? (sladké jadro). Jako toto chutnalo? (velmi dobre).

125. Tiež tak:

Líška a kačica.

Kto plával po rybníku? (kačica). Kde bol ten rybník? (pri hore). Kto býval v hore? (líška). Čo by bola tá líška rada dostať? (tú tučnú kačicu). Čo činila preto? (lákala ju k sebe). Kam mala tá kačica prísť? (ku brehu). Čo urobila ale kačica? (neprišla). Ba práve kam odplávala? (ďalej do prostriedku rybníka). Jaká bola nad tým líška? (mrzutá).

126. úl. Zhotov opis psa pomocou nasledujúcich otázok a niže položených slov!

Pes.

K jakým zverom patrí pes? Jaká je jeho hlava? Jako sa menuje najprednejšia jej čiastka? Čo má v papuli? Čo môže nimi robiť? Čo má na pazúroch? Čím je pokryté celé telo? Čo žerie najradšej pes? Jakí psi sú? Čo robí pes na refazi? Čo robí ovčiarsky pes? Čo robí mäsiarsky pes? Kto potrebuje poľovného psa? Ku čomu sa dá tiež pes vycvičiť? Jaký je pes svojmu pánovi? Ktorí psi sú veľmi nebezpeční?

Domáce zviera, podlhovastá, pysk, zuby, hrýzť, drápy, srst, mäso, rozliční, dom strážiť, stádo hájiť, dobytok chrániť, poľovník, kunšty, verný, besní.

127. úl. Napíšte nasledujúcu rozprávku!

Pozorlivé dievčatko.

Jaká je Anička pod vyučovaním? (pozorná). Kam len hľadá pri čítaní? (do knižky). Čo opoziera pri písaní? (predpis na tabuli). Čo sa usiluje? (písmeny pekne odpisovať). Ako vypisuje z knižočky? (bezchybne). Jaká je pri počtovaní? (tiež tak pozorlivá). Čo je preto Anička? (veľmi dobrá žiačka).

128. úl. Podobne:

Dobré deti.

Kto sedí v škole vedľa Samka? (Jožko). Jaké sú Jožkove šaty? (chudobné, ale čisté). Čo je on (sirota). Kto mu zomrel? (otec). Koho má ešte? (matku). Jaká je táto? (chudobná). Čo nemôže svojmu dieťaťu kúpiť? (školské knižky). Kto o tom vedel? (Samko). Čo učinil on? (nechal Jožka so sebou čítať). Čo mu dal tiež? (písanku, pero). Čo chcel s ním ešte rozdeliť? (nešpor). Čo urobil Jožko? (neprijal to). Komu povedal o tom Samko? (rodičom). Čo učinili títo? (chválili za to svoje dieťa).

§ 9. Činný a trpný stav slovesa.

Jako sa dorábä chlieb (13. článok).

Zem sa hnojí. Roľa sa orie. Semeno sa seje. Raž sa žne. Snopy sa mláča. Zrno sa mele. Múka sa s vodou zarábä. Cesto sa miesi. Pecne sa váľajú. Do pece sa sádzu. Chlieb sa pečie.

129. úl. Pýtaj sa, čo sa s každým podmetom *robí*, a odpovedz v úplnej vete!

Takto: Čo sa robí so zemou? Zem sa hnojí....

130. úl. Pýtaj sa, čo sa s každým podmetom *robilo*, a odpovedaj v celých vetách!

Takto: Čo sa robilo so zemou? Zem sa hnojila....

131. úl. Pýtaj sa, čo sa s každým predmetom *robíť bude!*

Takto: Čo sa bude so zemou robiť? Zem sa pohnojí. Čo sa stane s roľou? Roľa sa poore....

132. úl. Vyslov o nasledujúcich veciach, čo sa s nimi *stáva včul'* (prítomný čas)!

Sklienky (fľaše) plniť. Hodiny natahovať. Voz hamovať. Obluk natahovať. Šaty párať. Provazy súkať. Ulice

zatvárať. Krmu sušiť. Strechy kryť. Drevo rúbať. Zajace honiť. Nôž brúsiť.

Takto: Sklienky sa plnia. Hodiny sa nafahujú....

133. úl. Povedzte o tých istých veciach, čo sa s nimi *stalo* (minulý čas)!

Takto: Sklienky sa plnily. Hodiny sa nafahovali....

134. úl. Napíšte o týchto istých veciach, čo sa s nimi *stane* (budúci čas)!

Takto: Sklienky sa budú plniť (sa naplnia). Hodiny sa budú nafahovať (sa natiahnu)....

Slovesá v týchto vetách (od úl. 129. započnúc) vyslovujú, čo sa s *podmetom robí* alebo *stáva*; sú teda *v trpnom stave*.

Jestli ale sloveso hovorí, že *podmet sám niečo robí*, vtedy je *v činnom stave*, jako vo všetkých predošlých úlohách (t. j. pred 129. úlohou).

135. úl. Napíš o každej z nasledujúcich vecí, čo sa s ňou *stáva*! Za vecmi stoja patričné slovesá, len že nie radom.

Rola, zajac, plátno, kôň, lúka, pančucha, zahrada, žiak, kabát. Bieliť, pliesť, hnojiť, poľovať, jazdiť, kosiť, orať, kefovať, chváliť.

Takto: Rola sa ore....

136. úl. Odpovedaj na každú nasledujúcu otázku celou vetou a daj ju do množného čísla!

Čo sa stavia? sadí? pije? seje? mláti? pečie? podkúva? smaží? zabíja? páli? mele? maľuje? —

Semenó, dom, zbožie, obraz, kôň, káva, chlieb, mäso, ovca, žito, zemiak, pivo.

Takto: Dom sa stavia. Domy sa stavajú...

137. úl. Vyriekni o níže menovaných zveratách, čo sa s nimi *stáva* a použi k tomu vedľa nich stojace slovesá!

Dievky krmia kravy. Pahlolci napájajú kone. Pastieri pasú ovce. Mäsiari zabíjajú voly. Rybári chytajú kapry. Jágri strielajú zajace. Panie šklbú husy. Kuchári pečú holuby. Psi hľadajú srny.

Takto: Kravy sa krmia. Kone sa napájajú....

138. úl. Napíšte nasledujúcu vyprávku:

Nesnášanlivý Miško.

Kedy nebolo vyučovanie? (včera odpoľudnia). Čo robily dobré deti hneď po obede? (úlohy vypracovať).

Kam išly potom? (lúka). Čo tam robily? (ihraf). Kto tam ešte prišiel? (Miško). Čo chcel? (s nimi sa ihraf. Jaký bol ale? (nesnášanlivý). Čo nechcely preto deti? (s ním ihraf). Čo učinil Miško? (hru kazit, mýliť). Čo sa stalo? (deti sa rozísť).

139. úl. Vyhotovte opis husy.

Hus.

Čo je hus? Jaký je jej zobák? Jaký má krk? Jaké má nohy? Čo sa nachádza medzi jej prstami? Čo pokrýva celé telo? Čo môžu husy? Kto drží hus v dome? Jaká je im? Čo sa jej častejšie podšklbáva? Čo sa tým vypcháva? Čo sa stáva na koniec s husou? Čo chutná veľmi dobre?

Vták, červený a široký, dlhý, krátky, plávacia blanka, perie, plávať, ľudia, užitočný, podušky a duchny, zarezaf, mäso alebo pečienka.

§ 10. Číslovka.

Kolko je osôb a vecí? (14. článok).

Vieš počítať? Pravda, že viem. Ohľadaj teda, kolko je osôb a vecí! Jeden je Boh, dva sú zákony: starý a nový, tri sú osoby Svätej Trojice, štyria evanjelistovia, päť smyslôv, šesť všedných dní, sedem prosieb v modlitbe Pána, osem dní počíta sa často za týdeň, trikrát tri je deväť, desať Božích prikázaní, jedenásť apoštolov krem Judáša, dvanásť mesiacov, tridsať dní je mesiac, sto liet je vek, satan je tisíc remesiel majstrom.

Slová *jeden, dva* atď. udávajú, kolko je osôb alebo vecí, a menujú sa *číslovky*.

140. úl. Odpíš ten článok a polož miesto tých čísloviek číslice (cifry: 1, 2, atď.)!

141. úl. Odpovedaj v celých vetách!

Kolko krajciarov má zlatý? Kolko očí má človek? nôh ševcovská stolička? nôh pes? prstov na ruke? nôh mucha? nôh pavúk? mesiacov rok? kusov jeden pár? hodín deň s nocou? kusov kopa? krýdel páv? hviezd nebe? piesku more? chlôv vrabec?

Takto: Zlatý má sto krajciarov

142. úl. Odpíš túto hádku, uhádni ju a podčiarni číslovky!

Hádka.

Stojí, stojí dub,	na každej vetvi
a na tom dube	po štyroch hniezdach,
dvanásť vetví;	a v každom hniezde
po siedmi vajíčkach.	

143. úl. Odpíšte tieto vety a vyhladajte číslovky :

Preto ti Boh udelil jeden jazyk, dve oči a dve uši, abys viac videl a slyšal, než hovoril. Tisíce ľudí umiera hladom a stá jedením. Lepšie, keď ťa jeden dobrý chváli, než mnoho zlých. Dvakrát meraj, jeden raz rež! Desatoro prikázaní máme zachovávať. Mal som už pätorakých sluhov, ale sa mi sotva jeden ľúbil. To je veľmi jednoduchá práca! Môj švagor býva v trefom poschodí.

144. úl. Pokračovanie z predošlej úlohy.

Dajte mu za štvornásobné unovanie aspoň dvojnásobnú odmenu! On vie lepšie jednou rukou bojovať, nežli dvoma. Z desať detí mi len štvoro zostalo. Z jednej neprávosti plynú desať iných. Máme štyri čiastky roku. Niektoré živočíchy žijú len jeden deň. Každý dobrý čin prináša stonásobného úžitku. Štvrtý rok je obyčajne priestupný. Stromy máme dvoje: zahradnie a lesnie. Päť je dielov sveta. Kto jednúc zolhal, viac sa mu neverí. Turci dvakrát hnali útokom na Viedeň.

145. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet podobne znejúce slová a udajte ich význam!

Do *lahvice* sa dáva víno. *Lavice* sú v školách na sedenie. Z *letu* poznáva sa vtáctvo. Jaro sa blíži *k letu*. *Eúby* spev slávika sa velice *ľúbi*. Podvodný človek vymýšľa všelijakú *lešť*. Na stromy nemajú dietky *liezť*. *Leb* chráni mozok. Na *lep* sa chytajú vtáci. *Malý* hriech dá sa ľahko napraviť, *má-li* len človek pevnú vôľu. *Mäsné* krámy bývajú od mäsa *masné*. Daj *mi* pokoj; *my* nemilujeme svár. *Milú* sestru som odprevadil na *mílu* cesty

§ 11. Zámeno.

Výlet do prírody (15. článok).

Janko, Miško a Jurko išli do poľa a do hory, že si budú všeličo sbierať. Janko ho-

vorí k Miškovi: *Ja* budem chytat motýle, *ty* sbieraj rastliny, a *on*, ukazujúc na Jurka, môže sbierať rozličné kamienky. Jurko hovorí: *My* donesieme do školy všeličo; *vy* budete mať živé veci a ja neživé. Tí ostatní žiaci nedonesú nič, *oni* išli sa len hrať. Moja sestra, vraví Miško, bude ma pri dedine čakať, *ona* chce vidieť, čo ponesieme. Naše dieťa sa bude tešiť s týmto kamienkom, *ono* sa rado baví, riekol Jurko. Janko zbadal na lúke hromadu žiačok a detí! Poďme k nim, narádzal on, *ony* sa hrajú na slepú babu! Ostatní nechceli ísť, teda išli len rovno ďalej.

Slová *ja*, *ty*, *on*, *ona*, *ono*; *my*, *vy*, *oni*, *ony* menujú sa zámená, a síce osobné zámená, lebo sa miesto mien osôb, čili za *mená* osôb upotrebovávajú. *Oni* vzťahuje sa na mužské osoby, *ony* na ženské a stredné.

146. úl. Odpíšte článok tak, aby tam miesto chlapcov tri dievčence: Mariška, Anička a Julka predstavené boly.

147. úl. Upotreb v nasledujúcich vetách v každej druhej osobné zámeno!

Líška je dravé zviera. Líška žere živé živočíchy. Myš patrí k hlodavým zverom. Myš má štyri hlodavé zuby. Ovca je domáce zviera. Ovca nám dáva mlieko, vlnu a mäso. Žaba môže skákať. Žaba má dlhé zadnie nohy. Včela je užitočný hmyz. Včela nám dáva mäd a vosk. Bocian je stahovavý vták. Bocian ťahá na podzim preč od nás. Soľ sa kope zo zeme. Soľ je nám nevyhnutne potrebná. Pastieri sú väčším dielom na čerstvom vzduchu. Pastieri preto môžu dlho žiť. Matky sú najviac so svojimi deťmi. Matky hlavne vychovávajú ich. Deti neznajú cenu veci. Deti sa tešia bár jakej maličkosti.

Takto: Líška je dravé zviera. *Ona* žerie živé živočíchy....

148. úl. Dajte vety z predošlej úlohy do množného čísla, a ktoré už sú v množnom, do jednotného!

Čo robím v škole?

Ja pozdravujem. Ja sedím. Ja vidím. Ja stojím. Ja sa modlím. Ja mlčím. Ja čujem. Ja myslím. Ja

hovorím. Ja sa učím. Ja píšem. Ja čítam. Ja počítam. Ja počtujem. Ja spievam. Ja poslúcham.

Ja znamená prvú osobu, *ty* druhú, *on*, *ona*, *ono* tretiu v jednotnom čísle; *my* prvú, *vy* druhú, *oni*, *ony* tretiu v množnom čísle.

149. úl. Odpíš tie vety s druho-osobným zámenom *ty*!

150. úl. Odpíš ich s trefo-osobným zámenom *on*!

151. úl. Taktiež s *ona*!

152. Podobne s *ono*!

153. úl. Odpíš tie vety s prvo-osobným zámenom v množnom čísle *my*!

154. úl. Podobne s *vy*!

155. úl. Tiež tak s *oni*!

156. úl. Podobne s *ony*!

Jako z týchto úloh vidieť, môže byť i *zámeno* podmetom, nelen *podstatné meno*.

Poučky a pravidlá.

I. Delenie slov na slabiky.

- Slová sú buď jedno-, buď dvoj-, buď viac-slabičné: kôň, pani, prozreteľnosť.
 - Slová z viacej iných povstali menujú sa *složené*: troj-hran, dvoj-oký, noc-lah, paro-loď.
 - Mnohé slová pozostávajú z *predpony*, *přna* a *prípony*: pre-šib-alosť, ne-prav-ý, za-hrad-a. Peň alebo kmen je hlavnia, významová časť slova: šib, prav, hrad atď.
- Jednoslabičné slová sa nedelia.
 - Složené slová delia sa dľa svojho slozenia: noc-lah, päť-ročný, pol-ostrov atď.
 - Súhláska medzi dvoma samohláskami prislúcha k nasledujúcej: de-va, le-ni-vý atď.
 - Dve súhlásky medzi dvoma samohláskami sa od seba rozlučujú: čier-ny, har-fa, čiž-ma, ov-ca atď.
 - Predpony a prípony, majú-li v sebe samo- alebo dvojhlasť, sa od kmena oddeľujú. Prípony však len vtedy, keď sa so súhláskou začínajú: ob-ísť, da-kto, u-ctiť; kupec-tvo, pre-viez-la atď.

6. Také dve hlásky, jako bl, dl, hl, pl, br, kr, sp, ktoré i *na začiatku slov* sa nachádzajú, zostávajú pri delení spolu i v prostriedku slov. Od včulku môže dať učiteľ rozdeľovať slová na slabiky bár ktorého článku z čítanky, alebo bár ktorej úlohy alebo článku tejto „Školy“. Častejšie takéto cvičenia ešte i pozdejšie prevádzať, je veľmi prospešné. Takýchto úloh je teda bez počtu.

II. Ďalšie známosti o čiastkach reči (o slovách).

1. Sloveso môže byť v *prítomnom, minulom a budúcom čase*. V prítomnom stojí vtedy, keď sa udáva, čo činí alebo stáva sa *teraz* (včul); v minulom vtedy, keď udáva sa, čo činilo alebo stalo sa *prv* (predtým); v budúcom vtedy, keď vyslovujeme, že len *neskôr* (v budúcnosti) niečo činiť alebo stať sa má.
2. Keď hovorí sa o osobe alebo veci, čo ona činí, vtedy je sloveso *v činnom stave*; keď sa hovorí, čo sa s ňou stáva, vtedy stojí sloveso *v trpnom stave*.
3. Slová, ktoré udávajú, koľko je osôb alebo vecí, menujú sa *číslovkami*. Sú ony rozličné na otázky: koľko? koľkátý? koľkokrát? koľkoraký? atď.
4. Číslovka môže byť tiež *výrokom*: Boh je *jedon*. My sme *traja*.
5. *Zámená* sú slová, ktoré *za mená* osôb (miesto podstatných mien) upotrebujeme. U zámen rozoznávame *prvú* (hovoriacu), *druhú* (oslovenú) a *tretiu* (o ktorej sa hovorí) *osobu*.
6. *Osobné zámená* sú: 1. ja, 2. ty, 3. on, ona, ono; 1. mn. čísl. my, 2. vy, 3. oni, ony.
7. *Oni* sa užíva, keď sa na mužské osoby, *ony*, keď sa na ženské alebo stredné poťahuje.
8. Osobné zámeno môže byť tiež *podmetom*: Ja chodím do školy. *Oni* idú.

§ 12. Prisvojovacie prídavné meno.

Jarmačné (16. článok.)

Matka kúpila svojim deťom na jarmaku (veľtrhu) malé darčoky. Prijdúc domov vytiahla z košíka mädovník a hovorí: Ten bude Tonkov. Potom vyňala žemľu, tá vraj bude Jankova a jedno krásne jablko, to bude Štefkovo. Markin bol rožok, Betkina bola veľká hruška a Aničkinu bolo hrozno. — Súsedovi chlapci dostali nožíky, a strýčkove dcérky dostaly každá ručníček. Zahradníckove deti dostaly obrázky. Tetičkini uční dostali po päť krajciaroch, susedine dievky každá novú zásterku a krčmárkine deti nové modliace knižky. Ale všetci dostali to len preto, lebo boli veľmi poriadni a poslušní.

157. úl. Vypíšte všetky slová, ktorými odpovedáme na otázku či? čiá? čié?!

Takto: Tonkov, Jankova Markin

Slová, utvorené od mužských mien príponou *ov, ova, ovo*, od ženských príponou *in, ina, ino* menujeme *prisvojovacími prídavnými menami*. — I prisvojovacie prídavné mená môžu byť *výrokom*.

158. úl. Tvorte z nasledujúcich dvoch a dvoch podstatných mien z jedného príponou *ov, ova, ovo; in, ina, ino* prisvojovacie prídavné meno a spojte ho s tým druhým!

Žiak pero, babička vnuk, Anna rameno, sestra zahrada, súsed žrebec, tetka voz, rybár sieť, maliar obraz, pekář diež, myslivec pes, zahradníčka kvietko, pani izba, slečna zábava, Ján meč, Václav kabát, Pavel kniha, Miško písmo.

Takto: Pero je žiakovo. Vnuk je babičkin....

159. úl. Spravte zo všetkých spojenín slov v predošlej úlohe na iný spôsob vety a podčiarnite podmet raz a výrok dva razy!

Takto: Žiakovo *pero* **píše**. Babičkin *vnuk* **sa hrá**...

160. úl. Napíšte 5 mien stavov ľudských a utvorte

z každého prisvojovacie prídavné meno trojeho rodu a spojte s podstatnými menami!

ov, in sú mužského, *ova, ina* ženského a *ovo, ino* stredného rodu koncovky.

Takto: Mlynárov kameň, mlynárova mlynica, mlynárovo obilie. Sestrin prsteň, sestrina krava, sestriho tela atď.

161. úl. **Harinok (sleď, haring).**

Jakú má hlavu? Jaké sú jeho oči? Čo nemá? Čo chýbä ešte? Čo nachádza sa na zadnej čiastke hlavy? Čo sú žiabra? Načo sú tieto? Čo není k pozorovaniu? Jaké je jeho telo? Čím je pokryté? Čomu je harinok podobný? Čo je kormidlo? Čo sú veslá? Jako donáša sa k nám harinok? Kde sa chytá?

úzka, veľký, mihalnica, vonkajšie ucho, žiabrové klapky (pokrývky), červené mäsité lupenky, dýchanie, krk, dlhý, stlačený, veľké šupiny (lupiny), člnok, chvost, plúty, v súdkoch, more.

162. úl. **Včela.**

Čo je včela? Z koľko čiastok pozostáva jej telo? Jako sa menujú? Čo sa nachádza na hlave? Čo je hore na prsiach? Koľko nôh má včela? Čo sa nachádza na zadnej čiastke? Čo môže ním činiť? Čo navštevuje včela pilne? Čo zhotovuje z kvetinovej šťavy? Čože ešte snáša? Ktorá je jej spížiereň? Kto potrebuje jej vosk a mäd? Jaká je tedy včela človekovi?

hmyz, tri, hlava, prse a zadok, dve veľké oči, štyri krídla, šesť, žihadlo, pichnúť, kvetiny, mäd, vosk, úl (klát), človek, užitočný.

163. úl. **Strom.**

Čo je strom? Jaký je? Čo je dole na strome? Čo vyrastá zo pňa? Čo rastie na ratolesťach (letorostoch)? Čo robia stromy na jar? Jaké sú listy na jaseň? Jaký zostane skoro strom? Ktoré stromy nesú ihly? Ktorý ihličniak je deťom najmilším stromom? Jaký strom je dub? Jaký strom je hruška? Jaký je strom ľuďom?

rastlina, vysoký, korene, haluze (konáre), listy, kvitne, zvädlé, žlté, holé, jedle, smrek, bory, vianočný stromček, lesný strom, ovocný strom, užitočný.

164. úl.

Tulipán.

Čo je tulipán? Ktorá čiastka trčí v zemi? Čo vyrastá z cibule von? Jaké sú listy? Čo ešte vychádza z cibule? Jaký je ten kvet? Čože chýbä mu však? Kto sadí tulipán? Čo je on pre zahradu?

kvetina, cibula, listy, široké, kvet, pestrý (strakatý), vôňa, zahradník, okrasa.

165. úl.

Raž a jačmeň.

Jaké steblá majú oba? Kde sedia u oboch zrná? Na ktorých plevných šupkách sú ostiny? Jaké je steblo ražné? Jaké je steblo jačmenné? Jako sú zrná ražné medzi plevnými šupkami? Jako jačmenné? Čie ostiny sú kratšie a užšie? Čo stáva sa s ražou? Čo zhotovuje sa s ražnej múky? Čo robí sa z jačmeňa?

prázdne (duté), uzlovaté, medzi plevnými šupkami, vonkajších, dlhé, krátke, voľno, s nimi srastené, ražné, mlieč, chlieb, krúpy, slad.

166. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet podobne znejúce slová a udajte ich význam!

Nedbá-li kto na svoju povinnosť, ten je človek *nedbalý*. Veľká *pani* obcuje i s vysokými *pány*. Mnohí *páni* bývajú radi v spoločnosti vzdelaných *paní*. To je už *piata päta*, ktorú dievča uplietlo. Koho dobré bydllo *pichá*, toho sa chytá i *pýcha*. Ruka pravá nemá väčšieho *práva*, než ľavá. Kto kradne, má dlhé *prsty*. Dobrá zem má mnoho *prsti*. Dobrá *rada* poslúchne sa *ráda*. Kto sám cíti bolesť *rany*, neraní tak snadno iného. *Ranní* čas je najlepší k učeniu. V Čechách není *solí*, ktorou sa pokrm *solí*. Keď matka na ulici *stála*, nehoda sa jej *stala*; ale na šťastie, že *stala* nehoda nebola *stála*.

§ 13. Stupňovanie prídavných mién.

Bohatstvo. (17. článok.)

Každý človek môže byť bohatý, je-li so svojím spokojný. Pravda, že jedon od druhého je bohatší, áno, ktosi musí byť i najbohatší. Ten, ktorý není bohatý, ale má, čo potrebuje, je zámožný. I tu býva niekto od

iných zámožnejší a jeden z viacerých najzámožnejší. Spokojný človek je šťastlivý, spokojnejší je šťastlivejší a najspokojnejší je najšťastlivejší. Kto má čisté svedomie, je blahoslavený, kto má čistejšie, je blahoslavennejší, kto najčistejšie, najblahoslavennejší.

167. úl. Vypíšte všetky prídavné mená na otázku jaký? jaká? jaké?!

Takto: bohatý, spokojný, bohatší, najbohatší atď.

Bohatý, bohatší, najbohatší sú tri stupne tej istej vlastnosti. Prvý stupeň je obyčajné prídavné meno; druhý stupeň sa od neho tvorí privením koncovky *ší, ejší*; *šia, ejšia*; *šie, ejšie*; tretí stupeň od druhého pridaním predpony *naj*. Premieňanie týmto spôsobom menuje sa *stupňovaním* prídavných mien.

168. úl. Porovňavaj na spôsob prvej vety nasledujúce predmety jeden s druhým!

Skrček (krpatý) je taký malý jako dieťa. Sňah studený ľad. Mäd sladký cukor. Strom vysoký dom. Prádlo biele sňah. Pole široké lúka. Chlieb tvrdý kameň. Lopda gulatá guľa. Studňa hlboká baňa. Ľad hladký zrkadlo.

169. úl. Porovnajte dľa prvej vety nasledujúce predmety; podčiarnite prídavné meno v druhom stupni!

Vól je *silnejší* nežli krava. Prst dlhý palec. Starec starý chlapec. Šabla ostrá nôž. Koš tvrdá chrupka. Močiar mokrý lúka. Haluz slabá peň (kmen). Lávka úzka most. Kosa veľká košák. Čverna hrubá (tlstá) hodbáv. Krev červená mäso. Žinka krátka provaz. Líška chytrá medveď. Syn mladý otec. Ovca sprostá koza. Cesta široká chodník. Jama hlboká jarok. Železo ťažké drevo.

170. úl. Čo je ostrejšie od noža? Čo vyššie od kostola? hlbšie od rybníka? tvrdsie od železa? ťažšie od olova? dlhšie od metra? tenšie od stebľa? rýchlejšie od koňa? väčšie od favy?

Takto: Britva je ostrejšia od noža....

171. úl. Porovnaj dľa návodu prvej vety nasledujúce predmety! Chrúst je malý, mucha je menšia, komár je najmenší. Nitka, zinka, provaz sú dlhé. Vidličky, špendlík, ihla sú končité. Meď, striebro, zlato, sú drahé. Jablko, hruška, pomaranč sú šťavnaté. Matka, otec, dedko

sú starí. Obločnica, papier, pavučina sú tenké. Železo, olovo, zlato sú ťažké. Kabát, kožuch, duchna sú teplé. Kôň, slon, veľryba sú veľké. Dom, väža, vrch sú vysoké.

Listy.

172. úl. Karolko píše Ľudovítovi.

Kam nemôže Karol prísť? (škola). Čo ho bolí? (krk). Kto nepustí ho preto von z domu? (rodičia). Čo má preto Ľudovít vykonať? (v škole oznámiť). Jaký úfa sa byť Karol zajtra zas? (zdravý).

Miesto, deň mesiaca a rok.

Meno.

Takto sa napíše:

Milý Ľudovíte!

Ja nemôžem dnes do školy prísť. Bolí ma krk. Moji milí rodičia nepustia ma preto von z domu. Teda buď tak dobrý a oznám to v škole. Zajtra úfam sa zas byť zdravým a do školy prísť.

Tvoj

Pezinok, dňa 1. septembra 1897.

uprimný priateľ
Karol.

173. úl. Ľudmilka Katarínke.

Čo je zajtra? (Ľudmilke narodenie). Čo Ľudmilka pozvala k tomu? (viacero priateľiek). Čo tiež byť pri tom? (Katarínka). Kedy sa majú stretnúť? (o 4. hodinách). Čo aby Katarínka neurčila? (čo neprišla). Koho má so sebou doviest? (Katarínka). Kto teší sa na zajtrok? (Ľudmilka).

Miesto, deň v mesiaci a rok.

174. úl. Ondrejko rodičom.

Ondrejko praje svojim rodičom mnoho zdravia a šťastie vo všetkom. V tomto roku od nich obdržal v minulom roku. Sľúbil byť v budúcom roku poslušným a usilovným. Bude svojich rodičov milovať a im radosť činiť. Denne bude Pána Boha čívať a aby jeho milých rodičov ešte dlho zdravých a šťastných žiť nechal.

Miesto, datum.

175. úl. Betka Aničke.

Anička sľúbila svojej priateľke Betke, že jej pošle resedové semeno. Už je čas tu, že sa má s

prosí svoju priateľku
po donášačovi listu t
kuje za láskavosť.

Miesto, datum.

Pou

1. *Prisvojovacie*
čie? niekto alebo *matka* sa od osobných
mužských príponou *ov, ova, ovo* a od osobných
ženských príponou *in, ina, ino*. K. p. *otcov, a,*
o; matkin, a, o.

2. Prív. príd. m. môže tiež stáť jako *výrok*:
Dom je *otcov*. Vinohrad je *matkin*.

3. Prídavné mená (obyčajné) môžu sa *stupňo-*
vat. Prvý stupeň je samo prídavné meno (tvrdý,
pekný); druhý stupeň sa od neho tvorí príponou
ší, šia, šie; ejší, ejšia, ejšie (tvrdší, peknejší) a tretí
stupeň od druhého predponou *naj* (najtvrdší, naj-
peknejší). Niektoré sú nepravidelné: dobrý, lepší,
najlepší; zlý, horší, najhorší; veľký, väčší, naj-
väčší; malý, menší, najmenší; vysoký, vyšší,
najvyšší.

Prídavné sa nestupňujú: večný, časný,
mimoriadne ústny, písomný, celý atď.; všetky
Prídavné: zlatý, strieborný, medený,
dubový atď.; vlčí, vtáči, ho-

Prídavné od podmetu, výroku a spony
(všetky vety) v sebe *neobsahuje*, me-
nu.

